

-STEINBERG, L., LAMBORN, S. D., DARLING, N., MOUNTS, N. S., & DORNBUSH, S. M. Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65, ss. 754-770, 1994.

-STEINBERG, L., LAMBORN, S. D., DORNBUSH, S. M., & DARLING, N. Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, ss. 1266-1281, 1992.

-SUI-CHU, E. H., & WILLIAMS, J. D. Effects of parental involvement on eighth-grade achievement. *Sociology of Education*, 69, ss. 126-141, 1996.

-TAYLOR, D., & DORSEY-GAINES, C. *Growing up literate*. Portsmouth, NH: Heinemann-1988.

-WALBERG, H. J. Families as partners in educational productivity. *Phi Delta Kappan*, 65, ss. 397-400, 1984.

-WALSH, F. *Strengthening family resilience*. New York: Guilford Press-1998.

-WALSH, F. Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42, ss. 1-18, 2003.

-WIGFIELD, A., ECCLES, J. S., & RODRIGUEZ, D. The development of children's motivation in school contexts. *Review of Research in Education*, 23, ss. 73-118, 1998.

-WILEY, A. R., WARREN, H. B., & MONTANELLI, D. S. Shelter in a time of storm: Parenting in poor rural African American communities. *Family Relations*, 51, ss. 265-273, 2002.

İletişim Adresi:

Dr. Ayşe Dilek Öğretir

Gazi Üniversitesi, Meslek Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü
Beşevler Ankara

ogretir@gazi.edu.tr

BİLGİ TOPLUMUNDA EĞİTİM OLGUSU

Nesrin AKINCI ÇÖTOK

Araştırma Görevlisi

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD.

ÖZET

Geçmişten günümüze düşünürler tarafından ortaya konan tüm toplum tiplerinin kendine has karakteristikleri söz konusudur. Farklılaşan bu toplum tiplerinin yapılarında her olgu da farklı özellikler taşır. Dolayısıyla toplumsal yapıya da en fazla yön veren ve yine toplumun dinamiklerinden de en fazla etkilenen olguların başında da eğitim olgusu gelmektedir. Bu olgu her toplum tipinde farklı bir görünüm sergilemektedir. Özellikle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde eğitim olgusunda büyük değişimler söz konusu olmuştur. Bu değişimler eğitim olgusunun, içinde bulunduğu toplumsal yapıya göre şekillenmesinden kaynaklanmaktadır.

Bilgi toplumunda eğitim daha fazla önem kazanmakla beraber daha çok gözden geçirilmesi gereken bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Bilgi toplumunda diğer toplum tiplerinin aksine eğitimde büyük değişimler söz konusudur. Eğitim çağa uygun olarak yapılandırılmaya çalışırken, eğitimdeki tüm unsurlar da bu değişime uygun şekilde uyarlanmıştır.

Çalışmada amaç bilgi toplumuyla eğitimde yaşanan değişimleri ve bu toplum tipine geçiş sürecinde eğitimin dinamiklerini ortaya koymak, eğitimin değişen yüzünü açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi toplumu, Sanayi toplumu, Eğitim

ABSTRACT

All society types, that have been asserted by many social scientists, have many characteristic properties. The phenomenons in these society types show different characteristic properties. Education phenomenon directs the social structure and vice versa. Education phenomenon show different properties in different societies especially in the transition from industry society to information society.

Education gains more important role in information society. Therefore it has been revised continuously. Education is trying to be changed according to information society.

The aim of this study is to explain the changes in education phenomenon in information society.

Key Words: Information society, Industry society, Education

GİRİŞ

Çağımızın en büyük özelliği, toplumsal yapının her alanında hızlı bir değişimin yaşanmasıdır. Bu değişim sebebiyle toplum tipleri de sınıflandırılabilir ve sınıflandırılan bu toplum tiplerinin, kesin çizgilerle olmasa da sınırlılıkları çizilebilmektedir. Dolayısıyla sınırlılıkları çizilen bu toplum tiplerinde, sosyal olguların tümünde de bir farklılık olduğunu görmekteyiz.

Tarihsel süreçte birçok düşünür toplumları sınıflandırmış, bu sınıflamaları toplum tipleri olarak ortaya koymuş ve sınırlılıklarını çizmiştir. Özellikle sosyal bilimciler; tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu olmak üzere toplumların belirli aşamalardan geçtikleri yargısına varmışlardır.

Bu toplum tiplerinde özellikle bilgi toplumu üzerinde fazlaca durulmaktadır. Bununla birlikte toplumsal yapıya en fazla fonksiyonellik özelliği kazandıran eğitim olgusu da, bu toplum tipinde dikkatleri daha fazla üstüne çekmiştir. Bilgi toplumunda eğitimin değişen yüzü açıklanırken özellikle sanayi toplumundan ayrıştığı noktalarda kendini tanımlayabilmektedir. Bu nedenle bilgi toplumunu ortaya koyabilmek için sanayi toplumuna değinmek gereklidir.

Bilgi toplumunda eğitim olgusunu açıklayabilmek için eğitimin unsurlarını belli başlıklar altında incelemek gerekli olacaktır. Bunlar eğitimin temel unsurları olarak, başlangıçta eğitimin amaçları olmak üzere, okul örgütü, öğretmen profili, öğrenci profili, öğretim programı ve öğretim yöntemi olarak açıklanarak eğitimin, o toplum tipine ait özgün yönleri ortaya konulabilmekte ve o toplum tipinin eğitiminin özellikleri anlaşılabilir.

1.SANAYİ TOPLUMUNDAN BİLGİ TOPLUMUNA

Sanayileşme süreci ve sonrasındaki sanayi devrimi sonrasında insanlık büyük bir değişim süreci yaşamıştır. Özellikle bu değişimi sağlayan sanayi devrimi beraberinde birçok yeniliği meydana getirmiştir. Tüm bu yeniliklerin başında ise teknolojiye hızlı atılımlar yer alır ki bununla, yeni üretim ortamları gerçekleşmiş ve iktisadi hayat olabildiğinde hız kazanmıştır.

Sanayi devrimi ve onun getirdiği yenilikler önceleri sadece iktisadi faktörlere indirgenip yorumlanmıştır. Fakat sonrasında ise maddi üretimin o toplumun manevi yönlerine de etki edeceği gerçeği nedeniyle, sanayi devrimi bir çok yönden ele alınmaya başlamıştır. Sanayileşme süreci ve sanayi devrimi, toplumsal yaşamı her alanda etkisi altına alarak yeni bir sosyal yapı oluşturmuştur. Bu yeni sosyal yapı, sanayi toplumdur.

Sanayi toplumunda maddi üretim ön plandadır ve bu toplum tipi tamamen özgün bir yapı sergilemektedir. Toplumun tüm sosyal yapısı ve kurumları değişime maruz kalmış özellikle de o döneme dek sürdürülen geleneksel davranışlar yerini rasyonel davranışlara bırakmıştır. Hayatın her alanında akla ve akla uygun

davranışlar söz konusu olmuştur. Bu zihniyet ekonomide de daha çok kar amaçlı üretime yol açmıştır.

Sanayi toplumunda bilim ve teknoloji oldukça önem kazanmış, sanayileşmeyle birlikte tarımda çalışanların sayısı %50'lerin üzerinde iken sanayi toplumunda %10'un altında kalmıştır (Erkan, 2000:113). Artık üretim aile çevresinden ayrılmış fabrikalara kaymıştır. Bu toplumun itici gücü sanayidir. Amaç daha fazla üretim ve mevcut karı en üst seviyeye çıkarabilmek olarak ifade edilebilir.

Sanayi toplumunda bilginin önemli bir rolü vardır. Bu toplum tipinde bilginin kamusallaşması gerçekleşmiştir. Bilgi kamusallaşırken, bu toplum tipine özgü olarak gereksinim duyulan belli başlı bilgiler söz konusu olmuştur. Bunlar “

- “Günlük işleri yönetebilmek için bilgi
- İleriye dönük planlama yapabilmek için
- Üretim sorunlarının çözümü için
- Ürün geliştirme ve çeşitlendirmek için” (Çelik, 2004:114).

Görüldüğü gibi sanayi toplumunda bilgi ilk kez önem kazanmaya başlamış ve bilgi kitlelere mal edilmiştir. Çünkü işlerin mekanik ve kurallı bir şekilde yürütülmesi açısından yoğun bir bilgi ihtiyacı yaşanmıştır. Gittikçe önemini artıran bilgi, aletlere, ürünlere, süreçlere uygulanmış ve sanayileşme tam anlamıyla yaşanabilmektedir. Bilginin önem kazandığı sanayi toplumunun sonrasında ise bir sonraki toplum tipine adını veren bilgi, hiçbir dönemde bu toplumda olduğu kadar öneme sahip olmamıştır. Bilgi toplumu adını verdiğimiz bu toplum tipinde en önemli dinamik, hızlı değişim olmuş, bilgi daha önceki toplumlara oranla farklı ve sınırsız bir değer kazanmıştır.

2. BİLGİ TOPLUMU

Sanayi toplumu sonrasında oluşan bu yeni toplum tipi düşünürler tarafından tanımlanma ihtiyacı içine girmiş ve bir çok adlandırmalara maruz kalmıştır. Bilgi toplumu kavramını ilk olarak Japon Yoneji Masuda, ‘Sanayi Sonrası Toplum Olarak Bilgi Toplumu’ (1981) adlı çalışmada ortaya koymuştur. Yine Daniel Bell bu toplum tipini ‘post-endüstriyel’ toplum olarak tanımlamıştır. Daniel Bell’in ‘Sanayi Ötesi Toplumun Gelişi’ isimli kitabı sanayi ötesi toplum tipinin özelliklerini belirten önemli bir çalışmadır. Bell’e göre sanayi sonrası toplumda örgütlenme bilgi temellidir ve bilgiyi ellerinde tutanlar gücü ellerinde tuttukları gibi siyasal sistem de bu gücü ellerinde tutanların etkisinde kalacaktır. Dolayısıyla bu yeni toplum tipinin itici gücü bilgidir.

Genel bir ifade ile bilgi toplumu, 1950 ve 1960’lı yıllarda ABD, Japonya, Batı Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde bilgi teknolojilerinin gittikçe artan şekilde kullanımı sonucunda ortaya çıkan yeni bir toplum tipidir. Ayrıca bu aşamada bilgi; tarım, sanayi, hizmetler sektörünün yanında eğitim, sağlık, iletişim gibi her alanda kullanılabilir durumdadır (Aktan ve Tunç, 1998:133).

Bilgi toplumunda bilim ve teknolojideki ilerleme had safhaya ulaşmıştır. Bilgi toplumunda teknolojideki bu hızlı ilerlemenin yanı sıra sosyal ve kültürel gelişmeler de insan odaklı olmaları itibarıyla toplumun dönüşümünde büyük rol oynamışlardır. Bununla ilgili olarak Çelik'e göre "bilgi toplumu, toplumun her alanda gösterdiği gelişmelerin nitelikli bir ilerleyişidir" (Çelik, 2004:129).

Bilgi toplumunda bilgi üretilmekte, paylaşılmakta ve üretim hızında tüketilmektedir. Artık sanayi toplumundaki nesne üretimi yerini bilgi üretimine bırakmıştır.

Kısaca bilgi toplumu, bilgi üretiminin, bilgi paylaşımının, bilgi sektörünün yaygınlaştığı, eğitimde sürekliliğin sağlandığı, toplumları ekonomik, kültürel, siyasal, sosyal açıdan sanayi toplumlarının ötesine taşıyan bir gelişme aşamasıdır diyebiliriz. (Taşkesen ve Çötök, A, 2005:79).

2.1.Bilgi Toplumunun Özellikleri

Bilgi toplumu kavramını ortaya koyan ilk düşünürlerden Japon Yoneji Masuda'ya göre bilgi toplumunun özellikleri şöyle sıralanabilir.

- Bilgi toplumunun gelişme dinamiğini bilgisayar teknolojisi yönlendirir.
- Bilgi toplumunda sosyo ekonomik sistem 'gönüllü bir sivil-toplumdan oluşur.
- Bilgi toplumu sanayi toplumundan farklı olarak çok merkezlidir.
- Bilgi toplumunun siyasal sistemi 'katılımcı demokrasi'dir.
- Bilgi toplumu, dayanıklı tüketim malı üretilen tüketen sanayi toplumunun aksine yüksek seviyede kitlesel bilgi üreten bir toplumdur.
- Sanayi toplumunda temel değerler maddi ihtiyaçların tatminine dayanırken bilgi toplumunda temel değerler 'amaçlara ulaşmanın verdiği tatmine dayanır (Dura, 1990:45).

Bilgi toplumunda en önemli kurumlar bilgi üreten kurumlardır. Dolayısıyla üniversiteler ve araştırma kuruluşlarının önemi büyüktür. Bilgi toplumunda sanayi toplumuna oranla büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu büyük dönüşümün temelleri bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin gelişmesine dayanır. Aynı zamanda bilgi toplumunda amaç, bilim ve teknolojinin ilerlemesi ve ekonomik kalkınmayı sağlamaktır

Bu toplum tipinde post-modernizm denilen süreç yaşanmaktadır. Bu kavram Batı'da ortaya konmuş ve eşzamanlı olarak çoğu düşünür tarafından reddedilmiştir.

Post-modernist söylem Batı'da kitle kültürüne muhalif olmakla birlikte bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu sosyolojik ve psikolojik ortamı yaratmıştır. Bu söylem her alanda homojenliği reddeder. Post modernizm heterojenliği savunur, toplumun tüm katmanlarının, tüm azınlıklarının görüşlerine yer verilmesi gerektiğini savunur. Bu nedenle bilgi toplumunun alt yapısını post- modernizm oluşturur (Çelik, 2004:159).

2.2.Bilgi Toplumu ve Eğitim

Bilgi toplumunda eğitim daha önce görülmemiş düzeyde önem kazanmıştır. Aynı zamanda kazandığı bu önemin yanında eğitim olgusu, bilgi toplumunda çok fazla tartışılan bir olgu haline almıştır. Bilgi toplumunun temelindeki paradigmanın post-modernizmin olması itibarıyla bilimsel anlamda dönemin bakış açısı da hem bilimsel bilgiyi hem de bilimsel olmayan her tür bilgiyi kabul etme durumunu da beraberinde getirmiştir. Bu bakış açısıyla bilimin kesinliği eleştirilmekte ve sorgulanmaktadır. Dolayısıyla "postmodernist söylem içinde ortaya çıkan bilim anlayışı bilimde muhtemel belirsizlik, görecelilik ve rastlantısallık ilkelerini ön plana çıkarmıştır (Şaylan, 1999:154).

Bilgi toplumunun eğitiminde bilgisayar ve internet oldukça yaygın kullanımdadır. Bilgisayarlar her tür bilgiyi üretme, işleme, saklama ve yayma özelliğine sahip olmaları özelliğiyle de bu toplumda bilgisayar merkezleri ve program geliştiren araştırma merkezleri en önemli sektörlerdir.

Öte yandan bilgi toplumuyla birlikte uzaktan eğitim denilen bir eğitim modelinin de oldukça yaygınlaştığı görülmektedir. Bu modelde eğitim internet üzerinden yapılır. Bu modelde (Verduin ve Clark,1994)'e göre uzaktan eğitimin özellikleri kısaca şöyledir:

- Öğretim sürecinde öğretmen ve öğrenci ayrıdır.
- Öğrenci değerlendirmesini sağlayan eğitim organizasyonu etkilidir.
- Ders içeriğini iletecek eğitim medyası kullanılır.
- Öğretmen ve öğrenci ayrı olmasına rağmen iki yönlü bir iletişim söz konusudur. Ayrıca bu modelde eğitimci bilgi aktarandan çok rehber konumundadır. Bu nedenle bu model işbirlikçi, bireysel ve aktif öğrenmeye odaklanır. Bu model, duvarsız, dijital okullarda öğrencinin ve öğretmenin bilgiye rahatça erişimini sağlar (İşman, 2005:11-12).

2.2.1. Bilgi Toplumunda Eğitimin Özellikleri ve Amaçları

Bilgi toplumunda, değişen toplum yapısıyla birlikte eğitimin özellikleri ve amaçları da bu toplum tipine uygun olarak değişime uğramıştır. Bilgi toplumunun eğitiminin en önemli özelliği eğitim sisteminin yapısının esnek olmasıdır. Çünkü bilgi toplumunda eğitim sistemi toplumsal talep değişimlerine bağlı olarak şekillenmektedir. Bilgi toplumunda eğitimin genel özellikleri şöyledir.

- Artık eğitim hayatı boyu süren bir uğraş haline dönüşmüştür. Bilgi toplumunda bitmiş eğitim diye bir şey yoktur, ileri eğitim almış olan meslek sahipleri de yaşamlarının sonuna kadar eğitimlerini sürdürmek zorundadırlar (Drucker, 2000:248)
- Bilgi toplumunda eğitim bireyselleşmiştir. Artık eğitimde toplumsal hedeflerin yanında bireysel hedeflerin de önemi büyüktür.
- Bilgi toplumunda eğitim süreci yalnızca iş ve meslek yönelimli olmamakta, aynı zamanda öğrenimin zenginliğini arttırmakla uğraşmaktadır (Aydın,1996:60).

- Bilgi toplumunda eğitim artık yerel değildir. Bilgi toplumunda uluslar arası düzeyde küresel bir eğitim söz konusu olmaktadır.
- Bilgi toplumunda yetişkin eğitime ağırlık verilmektedir.
- Bilgi toplumunda eğitimde bireyin aktif öğrenmesi söz konusudur. Birey daha özgürlükçü bir ortamda toplumun değişim hızına ayak uydurarak öğrenmeyi gerçekleştirir.

Bilgi toplumunda eğitimin bu genel özelliklerinin yanında eğitimin amaçlarını da şöyle sıralayabiliriz.

- Bilgi toplumunda eğitimin hedefi 'öğrenmeyi öğrenmektir'. Bu şekilde öğrenen birey, öğrenen toplum oluşacaktır. Bilgi toplumunun bireyleri, mevcut bilgileriyle yeni durumlarda yeni bilgiler üretebileceklerdir.
- Eğitimde hedef bireysel farklılıklara uygun olarak eğitim sunmaktır. Eğitim daha önceki toplum tiplerinden farklı olarak standardize olmuş, farklılık gözetmeksizin herkese uygulanan bir program olmaktan çıkmıştır. Toffler'a göre "ileri teknolojinin de eğitimde kullanılmasıyla, tekdüze disiplinin ortadan kalmasıyla öğrenci, onu sınırlayıcı sevimsiz sınıflardan kurtulmuştur" (Toffler, 1981:231).
- Eğitimin hedefi ulusa ait kültürel, ideolojik değerlerin aktarımı olmaktan çıkmıştır. Çünkü bilgi toplumuyla eğitimde de bir küreselleşme söz konusu olmaktadır. Eğitim küresel değerleri de ön planda tutarak yapılanmaktadır.
- Birey odaklı eğitimle birlikte bu toplum tipinde eğitimin hedeflerinden biri de bireyi grup çalışmalarına yöneltmesidir. Grupla çalışmak, bireye işbirliği, paylaşma, karar verme, ekip çalışmasında sorumluluk alma vb. beceriler kazandırır (Serter, 1997:211).
- Bilgi toplumunda eğitimde amaç evrensel değerleri bireylere aşılayabilmektir. Bilgi toplumunda eğitimin sosyal bir amacı vardır ve eğitim sistemi asla değerlerden uzak bir sistem olamaz (Drucker, 2000:247).
- Eğitimde amaç öncelikle bireyin gelişimini temele alan fakat toplumsal hedefleri de göz ardı etmeyen bir yaklaşımla eğitim vermektir. Bilgi toplumuyla eğitimin, sadece toplumun ve devletin geleceği için değil, bireylerin optimum düzeyde gelişmesini sağlamak için verilmesi önceliklidir (Çetin, 2004).

2.2.1.1. Bilgi Toplumunda Okul

Bilgi toplumunda bilgi, gerçek bir sermaye ve zenginlik yaratan başlıca kaynak haline gelmiştir. Bu nedenle eğitim performansı ve eğitim sorumluluğu açısından okullara da yeni ve zorlu talepler yöneltilmektedir (Drucker, 2000:237)

Bilgi toplumuyla okul artık yetişkinlerin de gittiği tam zamanlı çalışan ve bilgi üretilen bir yer haline almıştır. Okul, işbirliğine, değişmeye açık ve daha çekici hale getirilmiştir. Özellikle de bilgi toplumunda okul, bilgi teknolojilerinin ve eğitim materyallerinin olabildiğince temin edilebildiği, teknolojik donanma

sahip bir yer haline gelmiştir. Okul, geleneksel formundan sıyrılmış, bunun yerine öğrenen okul modelini almıştır. Oswald(1997)'ye göre öğrenen okul düşüncesi, otoritenin tek elde toplanmadığı, okulla ilgili kararların okul yöneticileri, öğretmenler, aileler, öğrenciler ve toplum üyeleri arasında dengeli dağıtıldığı bir süreçle yaratılabilir (Balay, 2004:70). Bilgi toplumunun okulu dünyadaki gelişmeleri yakından takip eder ve uluslar arası ölçüğe uygun olarak kendini yeniler.

Bununla birlikte bilgi toplumunun okulunun hem yeni bir değer kazandığını hem de uzaktan eğitim, e-öğrenim modeli itibarıyla de önemi yitirdiğini görmekteyiz. Bilgi toplumunun okulu ancak sürekli kendini güncellediğinde değer kazanır ve çağın gerisinde kalmaz. Çünkü "bilgi toplumunun okulu çok yönlüdür. Bireylerin demokrasi anlayışının gelişmesini sağlar. Önemli konular üzerinde tartışma ve temel fikirlerin kazanıldığı yerdir. Etkili öğrenme için çaba sarf eder" (Toprakçı, 2002:296).

2.2.1.2. Bilgi Toplumunda Öğretmen Profili

Bilgi toplumunda 'öğrenmeyi öğrenme' temele alındığından öğretmenin görevinde de değişimler söz konusu olmuştur. Artık öğretmenin görevi sadece öğretmekle kalmamakta, aksine daha çok yol gösterme, rehberlik etme, durumuna dönüşmüştür.

Bilgi toplumunun öğretmeni bu toplumda öğrenciye kılavuzluk ettiği gibi öğrencinin velisine de danışmanlık yapmaktadır. Bununla ilgili geleneksel toplum tipinde öğretmen, on yaşındaki bir çocuğun velisini çağırdığında 'oğlunuz Ali'nin çarpım tablosu üzerinde çalışması gerekiyor, çok geri durumda' şeklinde yorumları gerçekleştirmektedir. Yani öğrencilerin her zaman zayıf yönleri ele alınmakta idi. Bireyin performansı zayıflıklar üzerine kurulmakta, okullar ve öğretmenler bunu göz ardı etmekte idi. Fakat bilgi toplumunun öğretmen profili değişmiştir. Bilgi toplumunun öğretmeni ise 'oğlunuz Ali'ye çok daha fazla yazı alıştırması yapacağım, çocuğunuzun yeteneği var ve bu yeteneğin geliştirilip ilerletilmesi gerekir' şeklinde yorumla, yapıcı davranış gerçekleştirilmektedir (Drucker, 2000:242).

Bu toplum tipinde öğretmen daha esnek bir öğretim tarzı sunar, öğrenciyi bilgi toplumuna uygun bir şekilde yetiştirir. Amaç, öğrenciyi bilgi okur yazarı haline getirebilmektir. Böylece öğrenci, neyi öğreneceğini, hangi bilgiye ihtiyacı olduğunu ve o bilgiye nasıl ulaşacağını kendisi keşfeder.

Bilgi toplumundaki değişen öğretmen profili, yeni teknolojileri de kullanmasıyla öğretmene, öğretimi planlamayı ve sınıfta planların uygulama başarısını denetleme sorumluluklarının aktarılmasına izin verir. Dolayısıyla öğretmenin toplumun hızla değişen yapısından geri kalmaması için öğretmenlerin sürekli yeniden eğitimleri söz konusu olmaktadır (Avcı ve diğ., 1993:177). Öğretmenin sürekli eğitimiyle vizyonunu da sürekli yenilemesi söz konusu

olmaktadır. Çünkü bilgi toplumunda öğretmen, “insan kaynaklarına değer veren, bireyin kendini tanınmasına ve yetiştirmesine yardım eden, daha ileri seviyede insan gücü yetiştirilmesini sağlayan, yaşam boyu eğitimin lideridir” (Tekışık, 2002:2).

Bilgi toplumunun öğretmeni yeniliklere açık, evrensel düşünebilen ve çağı takip eden, kendini güncelleyen bir özelliğe sahiptir. Öğretmen, mesleğinde bireyin gelişimini esas alır.

2.2.1.3. Bilgi Toplumunda Öğrenci Profili

Bilgi toplumunda eğitim herkese açıktır. Eğitimin herkese açık olması yanında eğitimin bu toplum tipinde küreselleşmesi söz konusudur. Bu nedenle öğrenciler artık sadece kendi ülkelerinin sınırları dahilinde eğitim almaktan çok başka ülkelere de eğitim amaçlı gidebilmekte ve eğitimlerine kaldıkları yerden devam edebilmektedirler. Özellikle daha öncede bahsettiğimiz bilgi toplumunda uluslar arası iletişimin artması itibarıyla ülkeler arasında karşılıklı imzalanan anlaşmalarla öğrenci değişim programları uygulanarak, eğitimde öğrenci alışverişi söz konusu olmaktadır. Bu sayede öğrenciler başka ülkeleri tanımakta, yabancı dillerini geliştirmekte ve evrensel düzeyde eğitim alabilmektedirler.

Drucker'a göre bilgi toplumunun öğrencisi, düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak sunabilen, insanlarla takım çalışması yapabilen, mesleğini biçimlendirip yönlendirebilen, kendi amaçlarını toplumsal hedeflere uyarlayabilen ve inandığı birtakım değerlere gerçeklik kazandırma yeteneğine sahip olan bireydir (Drucker, 2000:252). Bilgi toplumunda öğrenci diğer toplum tipinin tersine aktiftir, öğrenme sürecine, öğrenmenin örgütlemesine müdahale eder. Bununla birlikte ona göre, bilgi toplumunun eğitilmiş insanı, evrensel olması itibarıyla, diğer kültürlerin ve geleneklerin değerini bilen, Çinlilerin, Japonların, sanatını, büyük Doğu dinlerinin felsefesini, İslam dinini, hem inanç hem de kültür olarak takdir edebilen insandır. Eğitilmiş insan eskisi gibi kitap bağımlısı değildir, onda eğitilmiş bir gözlemcilik, sezgi ve iyi bir analiz yapma özelliği vardır (Drucker, 1993:297).

Bilgi toplumunda eğitim hayatı boyu süren bir olgu olması itibarıyla öğrencilik de yaşam boyu devam eder. Birey meslek sahibi olduğunda da gelişimi adına ve bilgi toplumunun hızına ayak uydurabilmesi adına hala öğrenmeye devam eder. Bilgi toplumunun öğrencisi dinamik, etken, bilgiyi yorumlayan, geliştirebilen, bağımsız düşünebilen, yaratıcı özelliklere sahiptir.

Bununla birlikte bilgi çağının eğitimi, belirli değerleri sürekli olarak kuşaktan kuşağa aktaran, önceki kuşakların yaptıklarını tekrarlayan değil, yeni şeyler yapabilme yeteneği olan insanlar yetiştirmeyi temele almaktadır (Erdoğan, 1999:93).

2.2.1.4. Bilgi Toplumunda Öğretim Programı ve Yöntemleri

Bilgi çağındaki hızlı değişim neticesinde eğitim ve öğretim etkinlikleri, bireyleri her an değişen koşullarla uyumlu olacak şekilde donatmalıdır. Buna paralel olarak eğitim programları çağa yönelik olduğu gibi, etkili okuma, yazma, konuşma, yaratıcı düşünme, problem çözüme, karar verme, araştırma yapma, neyi ve nasıl öğreneceğini bilebilme gibi becerileri kazandırabilmelidir (Erdoğan, 1999:93).

Bilgi toplumunda öğrenmeyi öğrenme temele alındığından eğitim programlarına bakış açısı da değişime uğramıştır. Özellikle de eğitimde bilgi teknolojilerinin yoğun kullanımı, eğitim programlarının da bilgi toplumuna uygun bir şekilde yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır.

Bilgi toplumundaki bu hızlı değişim ve öğrencilerin değişen ihtiyaçları nedeniyle kapsamlı öğretim programı hazırlamak güçtür. Dolayısıyla öğretim programları esnek, değişken, katılım esaslı ve özlü çerçeve program niteliğinde düzenlenmeli, öğretmenin de gerektiğinde program üzerinde değişiklik yapabilme yetkisi artırılmalıdır (Arslan ve Eraslan, 2005).

Yine bilgi toplumunun eğitiminde bireyselleştirilmiş eğitim söz konusu olması itibarıyla öğretim programlarında ve etkinliklerinde de öğrencilerin bireysel farklılıkları ve zeka türlerine uygun çok yönlü eğitim aktiviteleri planlanmaktadır.

Bilgi toplumunda sanayi toplumundakinin aksine öğretimde alanlar derslere, dersler konulara ayrılmamakta, dersler bir bütün halinde sunulmaktadır. Yine bununla birlikte öğretimde teknolojilerin de kullanılmasıyla öğrencilerin tüm duyularına hitap etmesi adına öğretimde her tür yöntem kullanılmaktadır. Öğretimde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmakta ve her öğrenciye göre farklı öğrenme yöntemleri de uygulanmaktadır. Bununla birlikte temel yöntem öğrenmeyi öğretmek olduğundan kimi zaman öğretmen de öğrenciye birlikte öğrenmekte ve öğrenciden sürekli olarak proje üretmesi istenmektedir. Bu şekilde bilgi toplumunun öğrencisi yaratıcı, üretken, aktif ve öğrenmeye hazır bir hale gelmektedir.

SONUÇ

Görülmektedir ki geçmişten günümüze değişen toplum tipleriyle uyumlu olarak eğitim olgusu da farklı özellikler kazanmıştır. Eğitim, değişen toplumsal yapı ile birlikte çağın ihtiyaçlarına cevap verememekte ve kendi bünyesinde değişimi yaşamak zorunda kalmaktadır. Sanayi toplumundan da bilgi toplumuna geçişte eğitimde, bu zorunluluk söz konusu olmuş ve eğitim çağı ihtiyaçlarına göre yeniden yapılanmıştır. Buna göre bilgi toplumu ve öncesindeki geleneksel eğitim sistemi şöyle karşılaştırılabilir.

	Geleneksel Eğitim	Bilgi Toplumunda Eğitim
Eğitim Yapısı	Öğretmen Merkezli	Öğrenci merkezli, işbirlikçi
Öğretmenin Rolü	Her şeyi bilir, ve tüm bildiklerini öğretir.	Danışmanlık yapar, yol gösterir. Öğrenci ile birlikte öğrenir ve keşfeder
Öğrencinin Rolü	Dinler, edilgendir, sürekli olarak öğrenir.	İşbirliği yapar, ekip çalışması yapar, proje üretir, aktiftir.
Öğretim Yöntemi	Anlatım yöntemi ve ezber	Buluş yapma, proje merkezli öğrenme, kendi kendine öğrenme
Bilginin Rolü	Öğrenilen bilgiler biriktirilir gerektiğinde çıkarılır	Bilgi öğrenilir ve gerektiğinde dönüştürülür.
Öğretim Araç ve Gereçleri	Tahta, tebeşir, kitap	Bilgisayar, video, CD'ler vb. eğitim teknolojileri

Buna göre bilgi toplumunda eğitimin genel paradigmasının değişmiş olduğu görülmektedir. Bu değişimle eğitimin unsurları da yeni bir görünüm kazanmıştır. Eğitim bir bütündür ve bir eğitimin herhangi bir unsurunda gerçekleşen değişim diğer unsurları da değişime uğratmaktadır. Bilgi toplumunun en önemli belirleyicisi bilginin gerçek bir sermaye olduğudur ve bilgiye ulaşmak, onu doğru şekilde kullanmak da eğitimin değişen amaçları arasındadır.

Öte yandan bu toplumun değişim hızına ayak uydurabilmek adına bilgi toplumunun bireyi her geçen gün kendini yenilemelidir. Bu nedenle de eğitim adına yapılacak tüm gözden geçirmeler de çağın dinamikleri hesaba katılarak yapılmalıdır. Daha önce eğitim belli bir yaşa kadar devam ederken bilgi toplumu ile eğitim hayatı boyu süren bir olgu haline almıştır. Eğitim bitmeyen bir olgudur. Bu nedenle bilgi toplumu ile eğitim daha fazla önem kazanmıştır. Dolayısıyla bilgi toplumunun gereği olarak eğitimin geçmişten günümüze çağa uygun olarak değişimi ortaya konulmalı ve bilgi toplumuna uygun olarak eğitimin yapısında düzenlemelere gidilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKTAN, C. Coşkun ve Mehtap Tunç** (1998), "Bilgi Toplumu ve Türkiye" *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak-Şubat
- ARSLAN, M, Metin ve Levent Eraslan** (2003), "Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliliği", *MEB Dergisi*, Sayı: 160, Güz, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160> 04.10.2005.
- AVCI, N., C.Taşçı, D.Derman, N.Erdoğan ve Ü.Köymen** (1992), *Enformasyon Toplumu ve Eğitim Sistemlerine Etkileri*, MEB Araştırma Raporu, MEB Yayınları, Ankara.
- AYDIN, Emin** (1996), *Değişen Bilgi Toplumu*, Beta Basımevi, İstanbul
- BALAY, Refik** (2004) "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt:37, Sayı:2, ss:61-82.

- ÇELİK, Murat** (2004), *Bilgi ve Hikmet, Enformasyon Toplununun Belleği*, Kaknüs Yayınları, İstanbul
- ÇETİN, Şaban** (2004), "Değişen Değerler ve Eğitim", *MEB Dergisi*, Sayı:161, Kış, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/>
- DRUCKER, Peter** (1993), *Kapitalist Ötesi Toplum*, İnkılap Kitabevi, İstanbul
- DRUCKER, Peter** (2000), *Yeni Gerçekler*, 7.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- DURA, Cihan** (1990), *Bilgi Toplumu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ERDOĞAN, İrfan** (1999), "Bilgi Toplumu Olmanın Gerektirdiği Eğitim Paradigması", *Bilgi ve Toplum Dergisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı:1, sf: 93-103.
- ERKAN, Hüsnü** (2000), *Ekonomi Sosyolojisi*, Barış Yayınları, İzmir,
- İŞMAN, Aytekin** (2005), *Uzaktan Eğitim*, Öğreti yayınları, Ankara
- SERTER, Nur** (1997), *21.yy'a doğru İnsan Merkezli Eğitim*, Sarmal Yayınları, İstanbul
- ŞAYLAN, Gencay** (1999), *Postmodernizm*, İmge Kitabevi, Ankara
- TASKESEN, Abdullah ve Nesrin A. Çötök** (2005), "Bilgi Toplumu Olma Yolunda Teknolojinin Rolü ve Dönüştürücülüğü", *V. International Educational Technology Conference*, Vol. I, SAÜ, Sakarya, ss. 79-86.
- TEKİŞİK, H, Hüseyin** (2002), " Bilgi Çağı ve Bizde Eğitim Uygulamaları", *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Tekişik Yayıncılık, Yıl:27, Sayı:290.
- TOFFLER, Alvin** (1981), *Şok*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul
- TOPRAKÇI, Erdal** (2002), *Eğitim Üzerine*, Ütopya Yayınevi, Ankara

İletişim adresi

Arş.Gör.Nesrin AKINCI ÇÖTOK
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
e.posta:nakinci@sakarya.edu.tr